Мат. Бил. 7-8 (XXXIII-XXXIV),
1983-1984, (10-15),
Скопје, Југославија

ЗА ЕДНА ФОРМУЛА НА ПОЛИНОМНО РЕШЕНИЕ НА ЕДНА КЛАСА ЛИНЕАРНИ ДИФЕРЕНЦИЈАЛНИ РАВЕНКИ ОД ВТОРИ РЕД

Боро М. Пиперевски

1. Нека е дадена диференцијална равенка од вид

$$(\alpha_3 t^3+\alpha_2 t^2+\alpha_1 t+\alpha_0)x''+(\beta_2 t^2+\beta_1 t+\beta_0)x'+(\gamma_1 t+\gamma_0)x = 0, \qquad (1.1)$$

каде што $\alpha_3,\alpha_2,\alpha_1,\alpha_0,\beta_2,\beta_1,\beta_0,\gamma_1,\gamma_0$ се константи и $|\alpha_3|+|\alpha_2|+|\alpha_1|+|\alpha_0| > 0$.

Случајот кога $\alpha_3 = \beta_2 = \gamma_1 = 0$, или кога $\alpha_0 = \beta_0 = \gamma_0 = 0$, доведува до диференцијална равенка за која е добиен потребен и доволен услов таа да има едно полиномно решение, дадено со познатата формула на Rodrigues [2,3,6].

Ние во овој труд ќе добиеме услови при кои равенката (1.1) има полиномно решение за кое добиваме и формула слична на формулата на Rodrigues.

За таа цел разгледуваме најпрвин еден специјално избран систем диференцијални равенки од прв ред на кој може да се сведе равенката (1.1), и за него добиваме потребни и доволни услови при кои има полиномно решение кое го добиваме во експлицитна форма.

2. Нека е даден систем линеарни диференцијални равенки од прв ред од вид

$$\begin{aligned} ax_1' + bx_2' + Ax_1 &= 0, \\ cx_1' + dx_2' + Bx_2 &= 0, \end{aligned} \qquad (2.1)$$

каде што $a=a_1t+a_2$, $b=b_1t+b_2$, $c=c_1t+c_2$, $d=d_1t+d_2$, a_i,b_i,c_i,d_i $(i=1,2)$, A,B се константи и $ABbc(ad-bc) \neq 0$.

<u>Дефиниција</u>: За системот (2.1) ќе велиме дека има едно полиномно решение $\{x_1^0(t),x_2^0(t)\}$ од степен n, ако x_1^0 и x_2^0 се полиноми од степени $n-1$ и n соодветно.

<u>ТЕОРЕМА 1.</u>: Системот (2.1) има едно полиномно решение и нема друго полиномно решение од помал степен, ако и само ако постои природен број n за кој се задоволени условите

$$b' = 0, \quad nd'+B = 0, \quad ra'+A \neq 0 \text{ за } r<n \quad (r \in N). \tag{2.2}$$

<u>Доказ</u>: Нека системот (2.1) има едно полиномно решение и тоа од степен n и нека нема друго полиномно решение од степен помал од n. После n последователни диференцирања на системот (2.1), се добива

$$\begin{aligned} &ax_1^{(n+1)}+bx_2^{(n+1)}+(na'+A)x_1^{(n)}+nb'x_2^{(n)} = 0, \\ &cx_1^{(n+1)}+dx_2^{(n+1)}+nc'x_1^{(n)}+(nd'+B)x_2^{(n)} = 0. \end{aligned} \tag{2.3}$$

Од (2.3), поради $x_1^{o\,(n+1)}=x_1^{o(n)} = x_2^{o(n+1)}=0$, $x_2^{o(n)}=\text{const.}(\neq 0)$, следи

$$nb' = 0, \quad nd'+B = 0. \tag{2.4}$$

Равенката

$$\begin{aligned} &(ad-bc)cx''+\{[c(a'+A)-ac']d+ac(B+d')\}x_2' + \\ &\qquad +[c(a'+A)-ac']Bx_2 = 0, \end{aligned} \tag{2.5}$$

добиена од системот (2.1) со елиминација на x_1, има според претпоставката едно полиномно решение x_1^o од степен n и нема друго полиномно решение од степен помал од n. Во согласност со добиените услови (2.4), нејзината карактеристична равенка има два корена n и $(-A/a')$, па можеме да заклучиме дека вториот корен $(-A/a')$, во случај да е природен број, не може да биде помал од природниот број n [1,4,5], што значи дека важи

$$ra'+A \neq 0 \text{ за } r<n \ (r \in N). \tag{2.6}$$

Нека постои природен број n за кој се задоволени условите (2.2). Тогаш равенката

$$\begin{aligned} &(cb-ad)x_1'' + [c'b-d(a'+A)-a(d'+B)]x_1' - \\ &\qquad - A(d'+B)x_1 = 0, \end{aligned} \tag{2.7}$$

добиена од системот (2.1) со елиминација на x_2, според [1,4,5] има едно полиномно решение x_1^o од степен $n-1$ и нема друго полиномно решение од степен помал од $n-1$.

Од првата равенка на системот (2.1) заклучуваме дека и функцијата x_2^o од решението $\{x_1^o, x_2^o\}$ на системот (2.1), е полином од степен помал или еднаков на n. Бидејќи равенката (2.5), во согласност со условите (2.2), не може да има полиномно решение од степен помал од n, можеме да заклучиме дека x_2^o е полином од степен n. Значи, системот (2.1) има полиномно решение од степен n и нема друго полиномно решение од степен помал од n со што теоремата е докажана.

Со згодно избрана смена

$$\begin{aligned} x_1(t) &= y_1(t)\,\exp[-\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt],\\ x_2(t) &= y_2(t)\,\exp[-\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt], \end{aligned} \qquad (2.8)$$

системот (2.1) преминува во системот

$$\begin{aligned} -Ady_1' + bBy_2' + ABy_1 &= 0,\\ Acy_1' - aBy_2' + ABy_2 &= 0. \end{aligned} \qquad (2.9)$$

Нека системот (2.1) има едно полиномно решение од степен n и нема друго полиномно решение од степен помал од n. Да го разгледаме системот

$$\begin{aligned} -Adz_1' + Bbz_2' &= 0,\\ Acz_1' - aBz_2' - nc'Az_1 + (na'+A)Bz_2 &= 0, \end{aligned} \qquad (2.10)$$

кој после n последователни диференцирања и користење на условот (2.2), се сведува на системот (2.9) при што

$$y_1 = z_1^{(n)}, \quad y_2 = z_2^{(n)}. \qquad (2.11)$$

Со елиминација на z_2 од (2.10) се добива равенката

$$(ad-bc)z_1'' + [(ad-bc)' + nbc' - (na'+A)d]z_1' = 0,$$

чие едно решение z_1^o е дадено со

$$z_1^{o\prime} = (ad-bc)^{n-1}\exp[\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt].$$

Според постапката и во согласност со смените (2.8) и (2.11), користејќи ја и првата равенка на системот (2.10), ги добиваме формулите за полиномното решение на системот (2.1)

$$x_1^o = \{\exp[-\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt]\}\frac{d^{n-1}}{dt^{n-1}}\{(ad-bc)^{n-1}\cdot$$

$$\cdot\exp[\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt]\},$$

$$x_2^o = (A/Bd)\{\exp[-\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt]\}\frac{d^{n-1}}{dt^{n-1}}\{d(ad-bc)^{n-1}\cdot \tag{2.12}$$

$$.\exp[\int(aB+Ad)/(ad-bc)dt]\}.$$

3. Равенката (2.5) е од вид (1.1), па применувајќи ги резултатите добиени во точка 2., можеме да ја формулираме следната теорема.

<u>ТЕОРЕМА 2.</u>: Диференцијалната равенка

$$(t^2+Qt+R)(St+T)x'' + (\beta_2 t^2+\beta_1 t+\beta_0)x' + + (\gamma_1 t+\gamma_0)x = 0, \tag{3.1}$$

има едно полиномно решение и нема второ полиномно решение од помал степен, ако постои природен број n (помалиот ако постојат два) кој е корен на карактеристичната равенка

$$Sn^2 + (\beta_2-S)n + \gamma_1 = 0, \tag{3.2}$$

и ако се задоволени условите

$$S^2(\beta_0+SR-QT) + T^2(S+\beta_2) - T\beta_1 S = 0,$$

$$S^2\gamma_1(SR-QT) + T^2(S+2\beta_2\gamma_1+\gamma_1^2) + \tag{3.3}$$

$$+ \gamma_0(S^2\beta_1-2S\gamma_1 T-2TS\beta_2+\gamma_0 S^2) - T\beta_1 S\gamma_1 = 0.$$

Во тој случај полиномното решение ќе биде дадено со формулата

$$x(t) = \{\exp[-\int(Mt+N)/(t^2+Qt+R)dt]\}\frac{d^{n-1}}{dt^{n-1}}\{(t+K)\cdot \tag{3.4}$$

$$.(t^2+Qt+R)^{n-1}\exp[\int(Mt+N)/(t^2+Qt+R)dt]\},$$

каде што

$$M = (\beta_2-S)/S,\quad N = (\beta_1/S) - (T/S) - (T\beta_2/S^2),$$

$$K = [T\gamma_1-n(S\beta_1-2T\beta_2-T\gamma_1+S\gamma_0)]/S\gamma_1.$$

<u>Доказ</u>: Ставајќи $a=a_1t+a_2$, $b=b_2$, $c=c_1t+c_2$, $d=d_1t+d_2$ во равенката (2.5), лесно се покажува дека равенката (3.1) може да се запише во вид (2.5) ако се задоволени условите (3.3), при што

$$a_1=d_1=1,\quad c_1=S,\quad c_2=T,\quad SB^2+(S-\beta_2)B+\gamma_1 = 0,\quad A=\gamma_4/SB,$$

$$a_2=(STB+T\gamma_1-S\gamma_0)/S^2B,\quad d_2=[B(S\beta_1-2T\beta_2-T\gamma_1+S\gamma_0)+T\gamma_1]/S\gamma_1,$$

$$b_2=(2T/S^2)-(Q/S)+(2T\gamma_1-S\beta_1+2T\beta_2)/(S^3B)-$$
$$-(S-\beta_2)(S\beta_1-2T\beta_2-T\gamma_1+S\gamma_0)+S^3\gamma_1.$$

Нека системот (2.1) има едно полиномно решение, односно равенката (2.5) има едно полиномно решение и нема друго полиномно решение од помал степен. Тогаш во согласност со последните релации, од условот (2.2) се добива условот (3.3). Формулата (3.4) се добива од формулата (2.12). Случајот $c_1=S=0$ повлекува $\gamma_1=\beta_2=0$ па според тоа не е од интерес.

Да забележиме дека равенката (1.1) може секојпат да се запише во вид (3.1), кој е позгоден за добивање на условите (3.2) како и формулата (3.4).

ЛИТЕРАТУРА

[1] Abbé Lainé: Sur l'integration de quelques équations differentielles du second ordre; L'Enseignement mathématique 23(1924), 163-173, Paris-Genéve.

[2] Brenke,W.C.: On polynomial solutions of a class of linear differential equations, of the second order; Bulletin of the American Mathematical Society 36(1930), 77-84.

[3] Gonsalves,V.J.: Sur la formul de Rodrigues; Portugale Math. 4(1934), 52-64.

[4] Peron,O.: Über lineare Differenzen-und Differentialgleichungen; Mathematishe Annalen 66(1909), 446-487, Berlin.

[5] Sheffer,I.M.: On the properties of polinomials satisfying a linear differential equation: Part I; Transactions of the American Mathematical Society, 35(1933), 184-214, Menasha-New York.

[6] Šapkarev,I.A.: Über die Rodriguesformel und eine ihre Anwendung; MANU, prilozi IV 1(1983), 85-93, Skopje.